

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ЦИЛЮРИК Інна - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4776-2278>

УДК: 343.164

DOI 10.32782/NP.2023.2.14

Сфера кримінальної юстиції піддалася найбільш докорінним та системним змінам після початку повномасштабної збройної агресії РФ проти України 24 лютого 2022 року. Результатом внесення численних змін та доповнень до КПК України стало створення особливого порядку проведення слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного часу.

Зазначимо, що ст. 615 КПК України в своїй первісній редакції, передбаченій Законом № 1631-VII від 12.08.2014 року, не встановлювала особливостей судового розгляду в умовах воєнного стану, вона складалася лише з однієї частини, яка передбачала можливість делегування окремих повноважень слідчого судді прокурору у разі відсутності можливості виконувати свої повноваження. Втім, уже перший «пакет» змін та доповнень до КПК України після початку повномасштабної війни, передбачений Законом України № 2111-IX від 03.03.2022, торкнувся і цієї стадії кримінального провадження, хоча і лише в контексті процесуального порядку продовження строку дії запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у підготовчому судовому засіданні та під час судового розгляду.

Ключові слова: воєнний час, обшук, досудове розслідування, кримінальне провадження.

Постановка проблеми

Одним з важливих критеріїв, що ставиться до законодавства, є можливість регулювати суспільні відносини відповідно до потреб часу та ситуації. Зауважимо, що передбачені законом нормативні приписи в

умовах мирного часу не можуть діяти в тому ж форматі під час війни. З об'єктивних причин дотримання тих чи інших положень законодавства унеможливується або суттєво ускладнюється. Вторгнення Російської Федерації на територію України та введення воєнного стану на всій території України актуалізувало необхідність удосконалення кримінального процесуального законодавства шляхом оптимізації особливого режиму кримінального провадження в умовах воєнного стану.

Аналіз наукових досліджень

Організаційним та процесуальним особливостям проведення обшуку присвячено роботи таких учених: Ю.П. Аленін, В.К. Весельський, В.С. Кузмічов, В.Г. Лукашевич, А.Р. Ратінов, В.М. Тертишник, Ю.М. Чорноус, В.Ю. Шепітько та ін.

Метою статті є науковий огляд новацій кримінального процесуального законодавства України в частині проведення обшуку в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу

Агресія росії проти України спричинила низку змін до чинного законодавства, адаптуючи його до нагальних потреб та викликів, які диктують воєнні дії. Серед іншого, до Кримінального процесуального кодексу України було внесено зміни, що стосуються режиму досудового розслідування та судового розгляду кримінальних

проваджень в умовах воєнного стану. Цілком логічно, що вказані зміни мали на меті врахувати та вирішити ризики і суперечливі ситуації, що можуть виникати на різних стадіях кримінального провадження в умовах воєнного стану. Зазначені зміни показали відповідне реагування на потреби практики (зміни вносилися кілька разів, більш зручно адаптуючи законодавство) та розуміння законодавця до тих проблем кримінального провадження, що тягнуть за собою воєнні дії.

Зокрема, стаття 615 КПК України регламентує особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану.

У ній: 1) вирішено питання порушення кримінального провадження за відсутності технічної можливості доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань; 2) регламентовано особливості проведення слідчих (розшукових) дій, процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень за наявності реальної загрози життю і здоров'ю учасників кримінального провадження, а також дій у разі відсутності об'єктивної можливості особистої участі вказаних осіб при проведенні зазначених дій чи прийнятті рішень; 3) врегульовано порядок перебігу строків у кримінальному провадженні та порядок їх продовження, зупинення і поновлення; 4) вирішено питання розподілу матеріалів кримінального провадження між суддями за відсутності технічної можливості доступу до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи; 5) регламентовано питання затримання особи без ухвали слідчого судді та застосування до неї запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Як ми бачимо, у більшості зміни торкнулися саме стадії досудового розслідування.

Обшук як одна з основних слідчих (розшукових) дій не став винятком у цьому питанні. Адже обшук є найважливішим джерелом отримання доказів у кримінальній справі. Найчастіше він грає вирішальну роль у розслідуванні, і особливо це стосується воєнського стану, коли момент знаходження інформації часто в прямому сенсі рятує життя. Водночас його проведення належить до найбільш складних, трудомістких, що вимагають різнобічних знань і психологічних

навантажень для учасників вказаної слідчої дії.

Обшук є слідчою (розшуковою) дією, яка спрямована на виявлення та фіксацію відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте в результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [1, ст. 234, ч. 1]. Характерною особливістю обшуку є те, що під час здійснення цієї слідчої (розшукової) дії мова йде про проникнення в житло чи інше володіння особи. Відповідно до ст. 13 та ст. 233 КПК України таке проникнення можливе суто на підставі добровільної згоди особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді [1].

Враховуючи положення зазначених статей та ст. 234 КПК України, можна констатувати, що обшук може проводитися суто на підставі ухвали слідчого судді місцевого загального суду, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, що проводить вказану слідчу дію. Для отримання такої ухвали слідчий за погодженням з прокурором або прокурор особисто звертаються з відповідним клопотанням до слідчого судді [1].

Однак, ст. 615 КПК України регламентує, що, якщо слідчий суддя позбавлений об'єктивної можливості виконувати свої повноваження у відповідності до низки статей КПК України, у тому числі, у відповідності до ст.ст. 233, 234 КПК України, його повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури. Таким чином, першою особливістю проведення обшуку в умовах воєнного стану є те, що ухвалу на його проведення може прийняти керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором.

Ч. 7 ст. 223 вказує на те, що обшук чи обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії. Однак, у п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України зазначається, що в разі потенційної небезпеки для життя чи здоров'я понятих або об'єктивної

неможливості їх залучення до проведення обшуку чи обшуку особи, така слідча (розшукова) дія може проводитися без участі понятих та за умови обов'язкової фіксації доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису [1]. Фактично, це є другою особливістю проведення обшуку в умовах воєнного стану.

Стаття 236 КПК України регламентує порядок виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи. У ній, серед іншого, звертається увага на протокол обшуку. Зокрема, зазначається, що: - у протоколі обшуку обов'язково фіксуються хід і результати особистого обшуку; - заяви осіб, у присутності яких здійснюється обшук, підлягають занесенню до протоколу обшуку; - протокол обшуку складається у двох примірниках, один з яких вручається особі, у якій проведено обшук, або представникові підприємства, установи або організації, де проводився обшук.

Частина 1 статті 106 КПК України чітко визначає, що протокол під час досудового розслідування складається слідчим або прокурором, які проводять відповідну процесуальну дію, під час її проведення або безпосередньо після її закінчення [1]. Відповідно до цього положення протокол обшуку також повинен складатися під час проведення обшуку або безпосередньо після його закінчення. Однак, у п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України зазначається, що в разі відсутності можливості складання процесуальних документів про хід і результати проведення слідчих (розшукових) дій фіксація таких процесуальних дій здійснюється доступними технічними засобами з подальшим складанням відповідного протоколу не пізніше сімдесяти двох годин з моменту їх завершення [1]. Таким чином, третьою особливістю проведення обшуку в умовах воєнного стану є те, що процесуальне оформлення вказаної слідчої (розшукової) дії за певних умов допускається не під час її проведення чи одразу по її завершенні, а протягом сімдесяти двох годин з моменту її закінчення.

У зв'язку з останньою особливістю виникає декілька питань, а саме: - на якій підставі викликати осіб, які брали участь у проведенні обшуку, для підписання протоколу обшу-

ку, та яку відповідальність вони понесуть у разі неявки; - що робити в тому випадку, якщо особи, які брали участь в обшуку, позбавлені фізичної можливості прибути для підписання протоколу обшуку у відведений час, однак при потребі можуть підтвердити все зазначене у протоколі іншим способом (наприклад, по онлайн-зв'язку).

Однак, незважаючи на умови воєнного стану та широкі повноваження правоохоронних органів, не варто нехтувати дотриманням прав і свобод. Адже воєнний стан не нівелює процесуальний аспект, а лише його видозмінює [2]. Обшук пов'язаний із вторгненням у сферу особистих інтересів громадян, при його провадженні можуть бути члени сім'ї підозрюваного, які не мають відношення до кримінального правопорушення, можливо діти, тому при призначенні обшуку від слідчого потрібно максимум обачності, а в ході проведення необхідно суворо дотримуватись вимог закону, бути тактовним, не допускати приниження честі та гідності, враховувати всю делікатність ситуації. Саме тому, законність обшуку виражається насамперед у законності винесеної постанови про її провадження. Проведення обшуку має бути безпечним для життя та здоров'я його учасників [3, с.286].

Висновки

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що особливостями проведення обшуку в умовах воєнного стану є, по-перше, те, що ухвалу на його проведення за певних умов може прийняти керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором. По-друге, така слідча (розшукова) дія в певних ситуаціях може проводитися без участі понятих за умови обов'язкової фіксації доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису. По-третє, фіксація зазначеної процесуальної дії за певних обставин здійснюється доступними технічними засобами, а протокол дозволяється складати згодом, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту її завершення. Однак, останнє положення ставить ряд питань та потребує певного удосконалення.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. URL: [http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17) (дата звернення: 16.03.2023).
2. Михайлова А. І. Відеозапис як засіб фіксації під час обшуку Молодий вчений. 2021. № 4(2). С. 265-268.
3. Павлова Н. В. Важливість дотримання прав і свобод особи під час проведення обшуку при розслідуванні кримінальних правопорушень вчинених шляхом шахрайства Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 1. С. 285-291

Tsyliuryk Inna

**PECULIARITIES OF CONDUCTING
A SEARCH UNDER CONDITIONS OF
MARTIAL LAW**

The sphere of criminal justice underwent the most fundamental and systemic changes after the beginning of the full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine on February 24, 2022. The result of making numerous changes and additions

to the Criminal Procedure Code of Ukraine was the creation of a special procedure for conducting investigative (search) actions in wartime conditions.

Note that Art. 615 of the Criminal Procedure Code of Ukraine in its original version, provided for by Law No. 1631-VII of 12.08.2014, did not establish the specifics of court proceedings under martial law conditions, it consisted of only one part, which provided for the possibility of delegating certain powers of the investigating judge to the prosecutor in the absence of the possibility to perform their powers. However, already the first «package» of changes and additions to the Criminal Procedure Code of Ukraine after the start of the full-scale war, provided for by Law of Ukraine No. 2111-IX dated 03.03.2022, also affected this stage of criminal proceedings, although only in the context of the procedural order of extending the term of the preventive measure in the form of custody in the preparatory court session and during the trial.

Keywords: wartime, search, pretrial investigation, criminal proceedings.